GEDRAGSSPECIAL

LITERATUUR EN BRONNEN

LBRT. Landelijke Beroepsvereniging Remedial Teachers

Tijdschrift voor Inclusief Onderwijs & Remedial Teaching · 2026 #5

Bij verschillende artikelen in deze special verwijst een kader naar de literatuurlijst. Hieronder vind je per artikel de gebruikte bronnen, in de volgorde waarin de artikelen in het blad staan. Klik op een titel in het overzicht om direct naar de bronnen bij dat artikel te gaan.

OVERZICHT

p. 6 **Gedrag is informatie: maar wat zien leraren (niet)?** → · *Hinke Endedijk*
p. 10 **De mythe van gezond perfectionisme** → · *Tamara Luijer*
p. 14 **Dappere Kleintjes: als stil en verlegen méér wordt dan een karaktertrek** → · *Melanie Modderman*
p. 20 **Weet jíj hoe leren werkt?** → · *Marita Eskes*
p. 24 **Hoorrecht voor leerlingen is luisterplicht voor begeleiders** →
p. 26 **Dyslexie en gedrag: wat schuilt er achter weerstand en frustratie?** → · *Melanie Modderman i.s.m. Dyslexie Centraal*
p. 30 **Concentreren kan (en moet) je leren** → · *Pauline Jonker*
p. 32 **De elf regelknoppen van het brein** → · *KCEF – Kerncentrum Executieve Functies*
p. 34 **Motivatie als belangrijke drijfveer voor ontwikkeling op de basisschool** → · *Jonne Bloem en Lisette Hornstra*
p. 53 **Inclusief onderwijs in een natuurlijk schoolgebouw** → · *Manuel Colsen*

ACHTERGROND · PAGINA 6

Gedrag is informatie: maar wat zien leraren (niet)?

Hinke Endedijk

De cijfers in het artikel verwijzen naar de nummers in deze lijst.

1. Masten, A. S., Roisman, G. I., Long, J. D., Burt, K. B., Obradović, J., Riley, J. R., … Tellegen, A. (2005). Developmental cascades: Linking academic achievement and externalizing and internalizing symptoms over 20 years. *Developmental Psychology, 41*(5), 733–746. https://doi.org/10.1037/0012-1649.41.5.733
2. Endedijk, H. M., Breeman, L. D., van Lissa, C. J., Hendrickx, M. M. H. G., den Boer, L., & Mainhard, T. (2022). The teacher's invisible hand: A meta-analysis of the relevance of teacher-student relationship quality for peer relationships and the contribution of student behavior. *Review of Educational Research, 92*, 370–412. https://doi.org/10.3102/00346543211051428
3. Batstra, L. (2025). *Ruimte maken voor verschillen* (Mulock Houwer-lezing). Nederlands Jeugdinstituut. https://www.nji.nl/databanken/publicaties/ruimte-maken-voor-verschillen
4. Gehlbach, H., & Vriesema, C. C. (2019). Meta-bias: A practical theory of motivated thinking. *Educational Psychology Review, 31*, 65–85. https://doi.org/10.1007/s10648-018-9454-6
5. Ross, L. (1977). The intuitive psychologist and his shortcomings: Distortions in the attribution process. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology*.
6. Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (2007). The bioecological model of human development. In W. Damon & R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of child psychology*.
7. Wubbels, T., Brekelmans, M., den Brok, P., & van Tartwijk, J. (2006). An interpersonal perspective on classroom management in secondary classrooms in the Netherlands. In C. Evertson & C. Weinstein (Eds.), *Handbook of classroom management: Research, practice and contemporary issues* (pp. 1161–1191). Lawrence Erlbaum Associates.
8. Wubbels, T., den Brok, P., Claessens, L., Mainhard, T., & van Tartwijk, J. (2024). *Klassenmanagement vanuit een interpersoonlijk perspectief*. Telos Uitgevers Coöperatie. https://telos-uitgevers.nl/?telos_dl=1402
9. Gehlbach, H. (2004). A new perspective on perspective taking. *Educational Psychology Review, 16*, 207–234.

10. Davis, M. H., Conklin, L., Smith, A., & Luce, C. (1996). Effect of perspective taking on the cognitive representation of persons: A merging of self and other. *Journal of Personality and Social Psychology, 70*, 713–726. https://doi.org/10.1037/0022-3514.70.4.713
11. Gehlbach, H., Young, L. V., & Roan, L. K. (2012). Teaching social perspective taking: How educators might learn from the Army. *Educational Psychology, 32*, 295–309. https://doi.org/10.1080/01443410.2011.652807
12. Galinsky, A. D., Ku, G., & Wang, C. S. (2005). Perspective-taking and self-other overlap: Fostering social bonds and facilitating social coordination. *Group Processes & Intergroup Relations, 8*(2), 109–124. https://doi.org/10.1177/1368430205051060
13. Endedijk, H. M., de Swart, F., Molenaar, J., Hammer, A., Laros, N., Pranger, S., van der Stelt, E., van Rossum, S., van Genderen, A., van Hout, G., Zee, M., & Mainhard, T. (2025). *BeGRP. Bekwaam in Gedrag: Responsief door Perspectief*. https://hdl.handle.net/1887/3629735
14. Endedijk, H. M., de Swart, F., Pranger, S., Hammer, A., Molenaar, J., Laros, N., van Genderen, A., van Rossum, S., van Hout, G., Zee, M., & Mainhard, T. (2024). *Perspectief nemen bij gedragsproblemen: Hoe perspectief nemen door leraren kan bijdragen aan sensitieve handelingsstrategieën en een vergrote competentiebeleving ten aanzien van leerlingen met gedragsproblemen*. NRO-rapport, Universiteit Leiden. https://www.nko.nl/sites/nro/files/media-files/eindrapport_-_perspectief_nemen_bij_gedragsproblemen.pdf
15. Endedijk, H. M. (2024). *Gedragsanalyse in de onderwijspraktijk*. Onderwijskennis.nl (NRO).

↑ terug naar overzicht

ACHTERGROND · PAGINA 10

De mythe van gezond perfectionisme

Tamara Luijer

Bien, K., Wagner, J., & Brandt, N. D. (2024). Who tends to be a perfectionistic adolescent? Distinguishing perfectionism from excellencism and investigating the links with the Big Five and self-esteem. *British Journal of Psychology, 116*, 108–130. https://doi.org/10.1111/bjop.12739

Gaudreau, P. (2021). Separating the core definitional feature and the signature expressions of dispositional perfectionism: Implications for theory, research, and practice. *Personality and Individual Differences, 181*, 110975. https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.110975

Lunn, J., Greene, D., Callaghan, T., & Egan, S. J. (2023). Associations between perfectionism and symptoms of anxiety, obsessive-compulsive disorder, and depression in young people: A meta-analysis. *Cognitive Behaviour Therapy, 52*(5), 460–487. https://doi.org/10.1080/16506073.2023.2211736

Madigan, D. J. (2019). Meta-analysis of perfectionism and academic achievement. *Educational Psychology Review, 31*, 967–989. https://doi.org/10.1007/s10648-019-09484-2

Osenk, I., Williamson, P., & Wade, T. D. (2020). Does perfectionism or pursuit of excellence contribute to successful learning? A meta-analytic review. *Psychological Assessment, 32*(10), 972–983. https://doi.org/10.1037/pas0000942

↑ terug naar overzicht

ONDERZOEK · PAGINA 14

Dappere Kleintjes: als stil en verlegen méér wordt dan een karaktertrek

Melanie Modderman

Komrij, N. L., Scheper, F. Y., Kösters, M. P., Westenberg, P. M., & Vreeke, L. J. (2026). Early anxiety prevention through a live, online group-based parenting program: Effectiveness in a randomized controlled trial. *Behaviour Research and Therapy, 205*, 105139.

Morgan, A. J., et al. (2017). Internet-delivered parenting program for prevention and early intervention of anxiety problems in young children: Randomized controlled trial. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 56*(5), 417–425.

Sandstrom, A., Uher, R., & Pavlova, B. (2020). Prospective association between childhood behavioral inhibition and anxiety: A meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology, 48*, 57–66.

Universiteit Leiden. *Cool Little Kids*: een onderzoeksproject ter preventie van angstproblemen bij verlegen en teruggetrokken kinderen in de leeftijd van 3–6 jaar.

Universiteit Leiden. *Dappere Kleintjes / Brave Little Ones*: onderzoek naar preventie en vroegtijdige behandeling van angstproblemen bij jonge kinderen.

ZonMw (2025). Dappere stappen voor verlegen en angstige kinderen. Interview met Leonie Vreeke over de doorontwikkeling van Cool Little Kids naar een stepped-care-aanpak.

↑ terug naar overzicht

ACHTERGROND · PAGINA 20

Weet jíj hoe leren werkt?

Marita Eskes

Kirschner, P. A., & Hendrick, C. (2026). *Hoe leren werkt, deel 1* (Nederlandse bewerking: M. Eskes). Huizen: Uitgeverij Pica. Illustraties: Ruud Bijman (met dank aan Marcel Schmeier).

Figuur 1, het geheugenmodel: gebaseerd op Clark, naar het werk van Willingham.

↑ terug naar overzicht

ACHTERGROND · PAGINA 24

Hoorrecht voor leerlingen is luisterplicht voor begeleiders

Emslander, V., Holzberger, D., Ofstad, S. B., Fischbach, A., & Scherer, R. (2025). Teacher-student relationships and student outcomes: A systematic second-order meta-analytic review. *Psychological Bulletin, 151*(3), 365–397.

Inspectie van het Onderwijs. *Ondersteuning op school: hoorrecht voor leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte*. https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/ondersteuning-op-school

Pameijer, N. (2026). *3 cirkels OPP leerling*. https://hgw-noelle-pameijer.nl/wp-content/uploads/2026/02/3-cirkels-OPP-Leerling-Pameijer-2026.pdf

Santos, I. M., Amatullah, T., Agbenyega, J., & De Souza, D. N. (2024). The influence of student voice on teacher professional learning: A systematic literature review. *Review of Education, 12*, e70014.

Steunpunt Passend Onderwijs po-vo (2025). *Factsheet hoorrecht* (versie oktober 2025). https://www.steunpuntpassendonderwijs-povo.nl/wp-content/uploads/2025/10/Factsheet-hoorrecht_versie-oktober-2025.pdf

↑ terug naar overzicht

ACHTERGROND · PAGINA 26

Dyslexie en gedrag: wat schuilt er achter weerstand en frustratie?

Melanie Modderman i.s.m. Dyslexie Centraal

Dams, J. E., et al. (2026). Reading- and spelling-related self-concept, emotions and coping strategies in students with and without dyslexia. *Dyslexia, 32*(3), e70034. https://doi.org/10.1002/dys.70034

Dyslexie Centraal. *Psycho-educatie*. https://dyslexiecentraal.nl/weten/dyslexiebehandeling/psycho-educatie

Dyslexie Centraal (2026). *Sociaal-emotionele begeleiding*. Bijgewerkt op 20 mei 2026. https://dyslexiecentraal.nl/weten/ondersteuning-van-leerlingen-met-dyslexie/sociaal-emotionele-begeleiding

Gijsel, M., Van Druenen, M., & Bruggink, M. (2026). *Protocol Leesproblemen en Dyslexie primair onderwijs*. Ontwikkeld in het kader van Dyslexie Centraal. https://dyslexiecentraal.nl/materialen/protocol-po

Tijms, J., De Bree, E., Van Atteveldt, N., Bonte, M., & Vanderauwera, J. (2023). *Psycho-educatie: literatuurreview en praktijkinventarisatie*. Nederlands Kwaliteitsinstituut Dyslexie (NKD), in opdracht van de Wetenschappelijke Adviesraad Dyslexie (WARD). https://www.nkd.nl/app/uploads/2023/12/WARD-Psychoeducatie-def.pdf

Wilmot, A., et al. (2024). Understanding mental health in developmental dyslexia through a neurodiversity lens: The mediating effect of school-connectedness on anxiety, depression and conduct problems. *Dyslexia, 30*(3), e1775. https://doi.org/10.1002/dys.1775

↑ terug naar overzicht

ACHTERGROND · PAGINA 30

Concentreren kan (en moet) je leren

Pauline Jonker

Jonker, P. *Komt wel goed!*

Jonker, P. *Motiveer en leer!*

↑ terug naar overzicht

ADVERTORIAL · PAGINA 32

De elf regelknoppen van het brein

KCEF – Kerncentrum Executieve Functies

Hijzen, D. (2026). *Waarom inzicht in de werking van het brein en het principe van neuroplasticiteit onmisbaar is bij leren*. KCEF.

↑ terug naar overzicht

ACHTERGROND · PAGINA 34

Motivatie als belangrijke drijfveer voor ontwikkeling op de basisschool

Jonne Bloem en Lisette Hornstra

Ahmadi, A., Noetel, M., Parker, P., Ryan, R. M., Ntoumanis, N., Reeve, J., ... Lonsdale, C. (2023). A classification system for teachers' motivational behaviors recommended in self-determination theory interventions. *Journal of Educational Psychology, 115*(8), 1158. https://doi.org/10.1037/edu0000783

Bloem, J., Stroet, K., Flunger, B., & Hornstra, L. (ingediend). Need-supportive teaching across the school day: Momentary variation in whole-class and dyadic interactions and associations with student motivation.

Bloem, J., Stroet, K., Guay, F., & Hornstra, L. (ingediend). Trajectories of self-determined motivation across one year in primary education: Links with teaching and student outcomes.

Grolnick, W. S., Heddy, B. C., & Worrell, F. C. (2024). *Motivation myth busters: Science-based strategies to boost motivation in yourself and others*. American Psychological Association.

Hornstra, L., & van den Bergh, L. (2025). *Kansrijk en motiverend lesgeven: Een praktische gids voor leraren in het basis- en voortgezet onderwijs*. Universiteit Utrecht. https://dspace.library.uu.nl/bitstreams/bed117b8-963b-4079-9536-651809cd37ff/download

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). *Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness*. Guilford Press.

↑ terug naar overzicht

REPORTAGE · PAGINA 53

Inclusief onderwijs in een natuurlijk schoolgebouw

Manuel Colsen

Prins, J. (2024). *Nature as co-teacher: The supportive function of nature for early childhood language education* [Proefschrift]. https://doi.org/10.5463/thesis.926

↑ terug naar overzicht